

ՇԻՐԱԿԻ Մ. ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ ՖԻԶԻԿԱՅԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ
«ՀԱՍՏԱՏՈՒՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ՕՐԵՆՔՆԵՐԸ», «ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆ
ՀՈՍԱՆՔԸ ՏԱՐԲԵՐ ՄԻՋԱՎԱՅՐԵՐՈՒՄ» ԹԵՄԱՆԵՐԻ
ԴԱՍԱՎԱՆԴՈՒՄԸ ՄՏԱՅԻՆ ՄՈԴԵԼԻ ԿԻՐԱՌՄԱՄԲ

Կատարող՝ Լիանա Ամրոյան

Ղեկավար՝ Գոհար Մկրտչյան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
1. Ֆիզիկայի դպրոցական դասընթացը մտային մոդելի կիրառմամբ.....	5
2. «Հաստատուն հոսանքի օրենքները» թեմայի դասավանդումը ֆիզիկայի դասաժամին.....	8
3. «Էլեկտրական հոսանքը տարբեր միջավայրերում» թեմայի դասավանդումը ֆիզիկայի դասաժամին.....	13
4. Բաց դաս ֆիզիկայի դասավանդման ընթացքում.....	15
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....	17
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	18

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը: Սովորողների մտածողության զարգացումն մեր դպրոցի ամենավճռական ու ամենաառաջնահերթ հարցերից մեկն է, որին պետք է առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել: Գաղտնիք չէ, որ ուսուցման ավանդական մեթոդները այսօր չեն կարող ապահովել սովորողների ինքնուրույն մտածողության կարողությունների զարգացում: Ելնելով այն հանգամանքից, որ կրթական հաստատությունը սովորողին պետք է ապահովի ոչ միայն գիտելիքներով, այլև այս կամ այն երևույթի մասին գործնականում ինքնուրույն վերլուծություններ և եզրահանգումներ կատարելու փորձառությամբ: Անհրաժեշտություն է առաջանում ուսումնառության ընթացքում հաշվի առնել սովորողների՝ որպես ապագա մասնագետների, կարողունակությունները ձևավորելու գործընթացը ևս: Կարողունակությունները, որպես անձի գիտելիքների, կարողությունների, հմտությունների, գործունեության ձևերի փոխկապակցված համախումբ, ձևավորվում են ուսումնական գործընթացներում, տարբեր առարկաների տիրապետման շնորհիվ և ծառայում են ապագա արդյունավետ գործունեության իրականացմանը:

Այսօր ուսուցման մեթոդները ընտրության մեծ հնարավորություններ են ընձեռում կիրառել այն մեր դասավանդած առարկայի ուսումնական նպատակներին ծառայեցնելով: Ֆիզիկան զարգանում է աննախադեպ արագ տեմպերով և շատ կարճ ժամանակում կուտակվել է շատ մեծ ծավալի գիտական տեղեկատվություն:

Ֆիզիկայի ուղղությամբ մասնագիտացող սովորողները պետք է ծանոթ լինեն ժամանակակից ֆիզիկայի որոշ առաջնակարգ հիմնախնդիրներին: Առաջին հերթին դրանք այն խնդիրներն են, որոնց լուծումը կարող է որոշիչ լինել մարդկության ճակատագրի համար: Այդ խնդիրները քայլ առ քայլ լուծելու համար պետք է դասապրոցեսում այնպիսի միջոցներ՝ մեթոդներ կիրառել, որ առավել նպաստի սովորողների ինքնուրույն մտածողությանն, ինքնուրույն նախաձեռնությանն այս կամ այն խնդիրը լուծելուն, կամ աշխատանքներին ստեղծագործաբար մոտենալուն:

Հետազոտության թեմայի արդիականությունը: Թեմայի արդիականությունը պայմանավորված է ուսուցիչի կողմից սովորողի ինքնուրույն մտածելու,

կշռադատելու, որպես նախաձեռնող հանդես գալու, մտածելու կարողունակությունների զարգացման անհրաժեշտությունից՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ այդ ունակությունները մերօրյա իրականության շարժիչ ուժն են հանդիսանում:

Հետազոտության նպատակը և խնդիրները: Հետազոտության հիմնական նպատակն է ներկայացնել և ուսումնասիրել ֆիզիկայի դասաժամերին դասաթեմաների կիրառումը մտային մոդուլի կիրառմամբ: Այդ նպատակների իրականացումը ենթադրում է կոնկրետ խնդիրների լուծում, որոնք էլ ապահովում են աշխատանքի տրամաբանությունն ու կառուցվածքը:

Առաջադրված նպատակին հասնելու համար աշխատանքում առաջադրվել են հետևյալ *խնդիրները*՝

- Վերլուծել հիմնախնդրի վերաբերյալ մասնագիտական գրականություն:
- Ներկայացնել տվյալ դասաթեմաները ֆիզիկայի դասաժամերին:
- Իրականացնել բաց դաս ֆիզիկայի դասավանդման ընթացքում:

Աշխատանքի կառուցվածքը և ծավալը: Աշխատանքը բաղկացած է բովանդակությունից, ներածությունից, ենթագլուխներից, եզրակացություններ բաժնից, օգտագործված գրականության ցանկից:

1. Ֆիզիկայի դպրոցական դասընթացը մտային մոդելի կիրառմամբ

Ուսուցումը մանկավարժության հիմնական հասկացություններից է: Ուսուցման առանձնահատկություններից մեկն այն է, որ դա հատուկ կազմակերպված և նպատակաուղղված գործընթաց է, որի նպատակը անհատի գիտակցության և վարքագծի ձևավորումն ու զարգացումն է: Ուսուցման մյուս առանձնահատկությունը երկկողմանիությունն է: Ուսուցումը երկկողմանի գործընթաց է՝ մի կողմում ուսուցիչն է, որը կազմակերպում և կառավարում է այդ գործընթացը, մյուս կողմում աշակերտներն են, որոնք այդ գործընթացում յուրացնում են ուսումնական նյութը, ձեռք բերում գիտելիքներ, հմտություններ և կարողություններ, ինչի արդյունքում ձևավորվում է արժեքային համակարգ¹: Ուսումնառության արդյունքում տեղի է ունենում վարքի փոփոխում կամ վարքի նոր տեսակի ձևավորում: Այս պարագայում «վարք» ասելով կհասկանանք.

- գիտելիքների և ունակությունների կիրառում (օրինակ՝ առաջադրանքի կատարում),
- անձի վերաբերմունքը որոշակի գործունեության, գործողությունների նկատմամբ:

Հասկացություններն ու գիտելիքները, կարողություններն ու հմտությունները, իրազեկություններն ու կոմպետենցիաները, տեսակետներն ու կարծիքները ձեռք բերված ուսումնառության ակնհայտ ապացույցներ են: Այդ ամենը տեղի չի ունենում «գիտելիք տալ-գիտելիք վերցնել» պարզ փոխանցմամբ, այլ պահանջում է ուսուցման երկու կողմերի փոխներգործություն: Ընդ որում, այդ փոխներգործությունը ենթադրում է այնպիսի ուսումնափնացական գործունեության կազմակերպում, որը կխթանի աշակերտի ակտիվ ներգրավվածությունը գիտելիքների, հմտությունների և կարողությունների տիրապետման, ստեղծագործական ունակությունների զարգացման, աշխարհայացքի և արժեքային համակարգի ձևավորման

¹ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=153802>

ՀՀ հանրակրթության մասին օրենք:

գործընթացին: Այսինքն՝ ուսումնառությունը տեղի է ունենում այն ժամանակ, երբ ուսուցչին հաջողվում է սովորողների մեջ արթնացնել ուսումնական հետաքրքրություններ, խթանել և խրախուսել նրանց ակտիվ մասնակցությունը: Այս առումով ուսուցման գործընթացում առանձնապես կարևորվում են մեթոդները, նրանց ընտրությունն ու կիրառումը:

Մեթոդ բառը հունարենից թարգմանաբար նշանակում է ճանապարհ, ինչ-որ բանի տանող ուղի: Ամենաընդհանուր ձևակերպմամբ, ուսուցման մեթոդները մանկավարժի և սովորողի ուսուցման նպատակներին ուղղված և որոշակիորեն կարգավորված գործունեություն է: Գոյություն ունեն մեթոդների տարբեր դասակարգումներ տարբեր հայտանիշներով: Օրինակ, մեթոդները կարելի է դասակարգել հետևյալ կերպ.

1. Զննական մեթոդներ՝ նկարագրում / իյուստրացիա/, ցուցադրում, դիտում, էքսկուրսիա:
2. Խոսքային մեթոդներ՝ զրույց, դասախոսություն, աշխատանք դասագրքով:
3. Գործնական մեթոդներ՝ վարժություններ, գործնական աշխատանքներ, լաբորատոր աշխատանքներ, ճանաչողական խաղեր:

Ուսուցիչն ազատ է մեթոդների ընտրության հարցում: Սակայն մեթոդներն ընտրելիս հարկավոր է հաշվի առնել դասի նպատակը, խնդիրները, բովանդակությունը, ուսումնական նյութի ծավալն ու բարդության աստիճանը , առարկայական գիտելիքների մակարդակը, ժամանակը, սովորողների տարիքն ու աշխատունակությունը, թվաքանակը և այլն: Նշվածներից ամենակարևորն ու առաջնայինը նպատակն է:

Նպատակը ցանկալի և նախապես կանխատեսելի վերջնական արդյունքն է: Յուրաքանչյուր ուսուցիչ դասը պլանավորելիս նախ որոշում է դասի նպատակը: Դա նշանակում է, թե ուսումնառության արդյունքում սովորողները ինչ պետք է իմանան, ինչը կարողանան և ինչը արժևորեն:

Ստեղծագործական, տրամաբանակն և գործնական ներգրավվածություն ապահովում է պրոբլեմային ուսուցումը: Այն համարվում է սովորողի տրամաբանության ակտիվացման արդյունավետ միջոցներից մեկը, որի ընթացքում

սովորողների ակտիվացումը դրսևորվում է նոր նյութի այնպիսի վերլուծությամբ, որը հանգեցնում է նոր գիտելիքի ձեռք բերմանը:

Սոցիալական կյանքի դինամիկան պահանջում է նախաձեռնելու, արագ կողմնորոշվելու, գործունեություն պլանավորելու, ինֆորմացիա մշակելու, մարդկանց հետ հաղորդակցվելու, որոշումներ կայացնելու, կատարված որոշման համար պատասխան տալու, անդրադարձ կատարելու, կատարված աշխատանքը ներկայացնելու, գնահատելու հմտություններ և կարողություններ: Դրանք խնդիրներ են, որոնք պետք է լուծվեն ուսումնառության ընթացքում: Այդ խնդիրների լուծման համար ուսուցումը պետք է կազմակերպել այնպես, որ ճանաչողական գործընթացը լինի ինքնուրույն, այսինքն՝ կիրառել անձնակողմնորոշված կրթական տեխնոլոգիաներ²:

---

² <https://escs.am/files/files/2020-07-15/cef0eb2e6c040db0cfde0da134e32084.pdf>

Հանրակրթական դպրոցի ֆիզիկա առարկայի չափորոշիչ և ծրագիր:

2. «Հաստատուն հոսանքի օրենքները» թեմայի դասավանդումը Ֆիզիկայի դասաժամին

Դասաթեմայի ներկայացման հիմնական նպատակները.

- Արդիականացնել և խորացնել աշակերտների գիտելիքները էլեկտրական հոսանքի օրենքների մասին
- Կազմակերպել էլեկտրատեխնիկական նախագծեր մշակելու աշակերտների հետազոտական-ճանաչողական գործունեությունը
- Զարգացնել հետաքրքրությունը ֆիզիկայի նկատմամբ ինքնուրույն գործունեությամբ հաջողության հասնելու միջոցով
- Զարգացնել հաղորդակցական հմտությունները (խմբում աշխատելու)

Կահավորումը.

- Սարքավորումներ՝ հոսանքի աղբյուրներ, էլեկտրական լամպեր, բանալիներ, դիմադրություններ, էլեկտրաշարժիչ, ապահովիչ, ամպերաչափ, վոլտաչափ, հաղորդալարեր
- Կազմակերպչական նյութեր՝ խմբերի անվանումներով ցուցանակներ (“Լուսավորություն”, “Ջեռուցում”, “Օդափոխություն”), քարտեր-հրահանգներ, A3 չափսի թղթեր, նշիչներ

Դասի ընթացքը.

Տեսական մաս(դասաթեմայի ներկայացում)³

Կազմակերպչական մաս.

Բաժանել դասարանը 3 խմբերի, որոնցից յուրաքանչյուրը պետք է լուծի իր գործնական խնդիրը: Դիտարկվող նախագծերը իրական էլեկտրական շղթաներ են: Սովորողները նախագծերն իրականացնում են զույգերով: Կոնստրուկտորական հանձնարարությունը քննարկվում և իրականացվում է համատեղ: Զույգի կազմում մեկը կատարում է գործնական աշխատանքը, մյուսն՝ ինժեներականը,

³ Գրումով Ա., Ռոդինա Ն., Ֆիզիկա 9, Անտարես 2020

եզրակացությունը քննարկվում է : Աշխատանքի կատարմանը տրվում է 20 րոպե: Աշխատանքը կատարելուց հետո մասնակիցները պաշտպանում են իրենց նախագծերը «խնդիր-գաղափար-հաշվարկներ-պրակտիկա» շղթայով: Նախագծերի էլեկտրական շղթաները գծվում են նշիչով թղթի վրա: Խմբում կարելի կատարել դերերի բաժանում՝ մենեջեր, կոնստրուկտոր, գծագրող, մոնտաժող, տնտեսագետ, ինժեներ, բնապահպան :

Նախագծի արդիականացում (5 – 7 րոպե)

№	Հարց	Ակնկալվող պատասխան
1	Ի՞նչ օրենքներով է նկարագրվում հաստատուն հոսանքը :	Օհմի օրենքը շղթայի տեղամասում, որն արտահայտում է հոսանքի ուժի կախումը լարումից: Ջոուլ-Լենցի օրենքը հոսանքի ջերմային ազդեցությունների մասին:
2	Որտե՞ղ և ինչպե՞ս են կիրառվում այդ օրենքները:	Օհմի օրենքի հիմման վրա են աշխատում բոլոր էլեկտրատեխնիկական սարքավորումները՝ կենցաղային, արդյունաբերական, էլեկտրական տրանսպորտ և այլն: Ջոուլ-Լենցի օրենքը որոշում է էլեկտրաջեռուցիչ սարքերում անջատված ջերմաքանակը:
3	Էլեկտրական շղթայի ինչպիսի՞ միացումներ գոյություն ունեն:	Ջուզահեռ և հաջորդական:
4	Գործնականում ինչպիսի՞ միացումներ են կիրառվում:	

Ուսուցիչ. Առաջարկում եմ մշակել էլեկտրատեխնիկական նախագծեր, որոնք հնարավոր կլինի կիրառել լուսավորության, օդափոխության և ջեռուցման համար՝ կիրառելով հաստատուն հոսանքի օրենքներն ու օրինաչափությունները շղթայում:

իրականացման փուլ (15րոպե). աշակերտները մշակում են նախագծերը⁴

«Լուսավորություն» խումբ

1. Կոնստրուկտորական հանձնարարություն: Կազմե՛ք էլեկտրական սխեմայի նախագիծ տարածքի լուսավորության համար, որը կբավարարի հետևյալ պայմաններին.

- Լուսավորումն իրականացվում է 3 միանման շիկացման լամպերով՝ յուրաքանչյուրն առանձին անջատիչով:
- Եթե դրանցից մեկն անջատվում կամ այրվում է, ապա մյուսը լուսավորում է :
- Շղթայի ավտոմատ անջատում հոսանքի աղբյուրից կարճ միացման դեպքում:
- Հոսանքի աղբյուրը՝ 3 Վ:
- Յուրաքանչյուր լամպի դիմադրությունը 12 Օհմ:

2. Ինժեներական հանձնարարություն: Հաշվարկեք հոսանքի ուժն ու լարումը շղթայի առանձին տեղամասերում: Նշե՛ք, թե ինչ ապահովիչ է պետք վերցնել:

3. Գործնական հանձնարարություն: Խմբի կողմից նախագծած սխեմայով հավաքեք շղթա: Չափեք հոսանքի ուժը և լարումը սպառիչների վրա: Համեմատե՛ք հաշվարկով ստացված մեծությունների հետ: Սխեմայի վրա կետագծերով նշեք ամպերաչափի և վոլտաչափի միացումները:

«Ջեռուցում» խումբ

1. Կոնստրուկտորական հանձնարարություն: Կազմեք պահեստային տարածքի ջեռուցման համար նախատեսված էլեկտրական սխեմայի նախագիծ, որը կբավարարի հետևյալ պայմաններին.

- Ջեռուցումն իրականացվում է 3 միանման էլեկտրատաքացուցիչներով:
- Բոլոր տաքացուցիչներն անջատվում են դրանցից մեկի այրման դեպքում:
- Ջեռուցիչներից անջատված ջերմաքանակը կարելի է սահուն կառավարել:
- Կարճ միացման դեպքում շղթան ավտոմատ կերպով անջատվում է :
- Ջեռուցիչների միացման և անջատման հնարավորություն:

---

⁴ Է. Ղազարյան Դպրոցական ֆիզիկայի դասավանդման մեթոդիկայի ընտրովի հարցեր. Բնագետ 2003.

- Որպես ջեռուցիչ օգտագործեք 2,2 Օհմ դիմադրություն:
- Հոսանքի աղբյուրը՝ 3 Վ:

2. Ինժեներական հանձնարարություն: Հաշվարկեք 1 ժամում անջատված ջերմաքանակը, պարզեք, թե ինչ հոսանքի ուժի համար է հաշվարկված յուրաքանչյուր ջեռուցիչն ու ապահովիչը: Գտեք հոսանքի ուժն ու լարումը շղթայի առանձին տեղամասերում: Նշեք, թե ինչ ապահովիչ է պետք վերցնել:

3. Գործնական հանձնարարություն: Հավաքե՛ք շղթա խմբի կողմից նախագծած սխեմայով: Չափեք հոսանքի ուժը : Համեմատեք հաշվարկային մեծություններով: Նկարագրեք , թե շղթայի աշխատանքի ինչ փոփոխություններ են տեղի ունենում, եթե փոփոխվում է սողնակի դիրքը:

«Օդափոխություն» խումբ

1. Կոնստրուկտորական հանձնարարություն: Կազմե՛ք տարածքի օդափոխության համար էլեկտրական շղթայի նախագիծ, որը կբավարաի հետևյալ պայմաններին:

- Օդափոխությունն իրականացվում է 2 միանման էլեկտրաշարժիչներով:
- Յուրաքանչյուր ջերմաշարժի աշխատանքային լարման համապատասխանությունը հոսանքի աղբյուրի լարմանը :
- Շղթայի պաշտպանությունը կարճ միացումից:
- Էլեկտրաշարժիչների միացման և անջատման հնարավորություն:
- Հոսանքի աղբյուրը՝ 3 Վ:

2. Ինժեներական հանձնարարություն: Հաշվարկեք հոսանքի հզորությունը շղթայում՝ ընդունելով, որ էլեկտրաշարժիչին տրվող թույլատրելի հոսանքի ուժի մեծությունը 1 Ա է: Որքա՞ն է 1 ժամում հոսանքի կատարած աշխատանքը: Նշեք, թե ինչ սարքեր են անհրաժեշտ շղթայում հոսանքի հզորության որոշման համար:

3. Գործնական հանձնարարություն: Հավաքե՛ք շղթա՝ խմբի կողմից նախագծած սխեմայով: Չափե՛ք հոսանքի ուժը և լարումը սպառիչների վրա: Ցույց տվեք ամպերաչափի և վոլտաչափի չափման սահմանները: Ի՞նչ է պետք իմանալ սարքավորումների մասին հոսանքի ուժի կամ լարման սխալը հաշվելու համար: Ինչպե՞ս դա անել:

1. Նախագծերի պաշտպանություն (15 րոպե)

Խմբի ներկայացուցիչները (3–4 աշակերտ) սահմանում են իրենց հանձնարարված խնդիրը, ներկայացնում են լուծման իրենց տարբերակը: Այդ ընթացքում ցուցադրում են իրենց մշակած սխեման: Կատարում են հաշվարկը, ցույց են տալիս սարքավորման մոդելը:

II. Դասի եզրափակում (2–3 րոպե)

Յուրաքանչյուր մասնակցի ներդրումը գնահատում են աշակերտները և թերթիկները հանձնում են ուսուցչին:

Այս թեմայով պարապմունքները նպատակահարմար է կազմակերպել՝ քննարկելով հնարավորինս շատ խնդիրների լուծումներ ֆիզիկայի ծրագրից: Կազմակերպելով աշխատանք խմբերում՝ ցանկալի է, որ մասնակիցները ուշադրություն դարձնեն

- ուսուցչի՝ տվյալ դասը պլանավորելիս խնդիրների ընտրության հիմնավորմանը
- խնդրի վերլուծությանը բարդության մակարդակի տեսանկյունից, և թե որ բաղադրիչի զարգացմանն է ուղղված խնդիրը՝ գիտելիք, հմտություն, կարողություն
- լուծման փուլերին
- եզրահանգումների ձևակերպմանը, պատասխանների մեկնաբանությանը
- խնդիրների գնահատման հմտությունների ձևավորմանը չափորոշչի կիրառմամբ
- ուսուցչի ինքնագնահատման հմտությունների զարգացմանը

Խմբային աշխատանքների ժամանակ մասնակիցներին ցանկալի է առաջարկել ներկայացնել խնդիրների լուծման դասեր նախագծային մեթոդով և իրավիճակների վերլուծությամբ: Կարելի է առաջարկել կազմել լուծման միևնույն ալգորիթմ պահանջող խնդիրների թղթապանակներ (պորտֆոլիո), կազմել խնդիրների լուծման գծապատկերներ և այլն⁵:

---

⁵ <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/georgien/16023.pdf>

3. «Էլեկտրական հոսանքը տարբեր միջավայրերում» թեմայի դասավանդումը ֆիզիկայի դասաժամին

Դասաթեմայի ներկայացում

Էլեկտրական հոսանքը մետաղներում

Էլեկտրականություն: Ինչպես գիտեք, մետաղները կազմված են դրական իոններից, որոնց տատանվում են բյուրեղացանցի հանգույցներում, և ազատ էլեկտրոններից: Էլեկտրական դաշտի բացակայությամբ ազատ էլեկտրոնները շարժվում են քառասյին ձևով: Այդ պատճառով էլ ազատ էլեկտրոնների համախումբն անվանում են էլեկտրոնային գազ: Էլեկտրական դաշտի ազդեցությամբ ազատ էլեկտրոնները ձեռք են բերում նույն կողմն ուղղված լրացուցիչ արագություն և անկանոն շարժման հետ մեկտեղ շարժվում որպես մեկ ամբողջություն՝ ստեղծելով էլեկտրական հոսանք: Մետաղներում էլեկտրական հոսանք ազատ էլեկտրոնների ողորդված շարժում:

Էլեկտրական հոսանքը կիսահաղորդիչներում

Կիսահաղորդիչներ: Կիսահաղորդիչներ են կոչվում այն նյութերը, որոնք իրենց տեսակարար դիմադրությամբ միջանկյալ դիրք են գրավում մեկուսիչների և հաղորդիչների միջև: Կիսահաղորդիչների ամենա բնորոշ հատկությունը նրանց ֆիզիկական բնութագրերի խիստ արտահայտված կախումն է ջերմաստիճանից, լուսավորվածությունից, ինչպես նաև նրանց մեջ խառնուկների առկայությունից: Կիսահաղորդիչի սեփական էլեկտրահաղորդականությունը:

Կիսահաղորդիչը տաքացնելիս արժեքական էլեկտրոնների ջերմային շարժման միջին կինետիկ եներգիան աճում է: Որոշ էլեկտրոններ խզում են իրենց կապերն ատոմների հետ և դառնում ազատ: Էլեկտրական դաշտի առկայությամբ ազատ են ուղորդված շարժում՝ առաջացնելով էլեկտրական հոսանք:

Էլեկտրական հոսանքը գազերում

Բոլորի գազերը (այդ թվում՝ նաև օդը) բնական վիճակում մեկուսիչ են: Սովորական պայմաններում գազերում (մասնավորապես օդում) չկան լիցքավորված մասնիկներ. Գազերի ատոմները և մոլեկուլները բնական վիճակում էլեկտրաչեզոք

են⁶:

Գազի իոնացումը: Սովորական պայմաններում գազերը կազմված են չեզոք մոլեկուլներից կամ ատոմներից և այդ պատճառով մեկուսիչ են: Գազի՝ հաղորդիչ դառնալու համար անհրաժեշտ է ինչ-որ եղանակով նրա մոլեկուլներից պոկել էլեկտրոններ, այսինքն՝ գազն իոնացնել: Գազում իոնացման պրոցեսին զուգընթաց տեղի է ունենում նաև վերամիավորման պրոցես: Դրական իոններն ու էլեկտրոնները, հանդիպելով միմյանց, վերամիավորվում են՝ առաջացնելով չեզոք ատոմ կամ մոլեկուլ:

---

⁶ Ն.Գ. Մովսիսյան, Ֆիզիկայի խնդիրների լուծման ժամանակ սովորողների մտածողության զարգացման մի քանի հիմնահարցերի մասին:

4. Բաց դաս ֆիզիկայի դասավանդման ընթացքում

Առարկա՝	Ֆիզիկա
Թեմա՝	Էլեկտրական հոսանքը տարբեր միջավայրերում
Ընթացքը՝	<p>1. Տեսական մաս. Էլեկտրական հոսանքը մետաղներում, էլեկտրոլիտներում, գազերում, վակուումում, կիսահաղորդիչներում:</p> <p>2. Գործնական մաս. Ցույց տալ գազային պարպումը: Փորձով ցույց տալ, թե դիտարկված նյութերից որոնք են էլեկտրոլիտներ: Պղնձարջասպի լուծույթում էլեկտրոլիզի միջոցով ստանալ պղինձ, գնահատել՝ տարրական լիցքի մեծությունը: Ցույց տալ կիսահաղորդչի դիմադրության կախումը արտաքին ազդեցություններից:</p> <p>3. Տեսանյութով ցուցադրել մետաղներում հոսանքի առաջացումը, էլեկտրոլիտային դիսոցման երևույթը, տրանզիստորի աշխատանքի սկզբունքը:</p> <p>4. Պատմական ակնարկ. Ներկայացնել էլեկտրոնիկայի զարգացման փուլերը:</p> <p>5. Նանդեկտրոնիկան ներկայացնել որպես էլեկտրոնիկայի արդի փուլ:</p>

Դասի նպատակը՝

- **Նկարագրել տարբեր միջավայրերում հոսանքի առաջացման պայմանները և առանձնահատկությունները:**
- **Էլեկտրոնիկայի զարգացման հիմնական փուլերը:**
- **Անցում ժամանակակից միկրոէլեկտրոնիկայից նանդեկտրոնիկայի:**

Դիդակտիկ նյութի օգտագործում՝

Դասի անցկացում Power Point ծրագրով, տեսահոլովակների և դասի թեմայով պատրաստված վահանակի ցուցադրում:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփելով սույն ավարտական աշխատանքը, հետազոտության և վերլուծության արդյունքների հիման վրա կարելի է անել հետևյալ եզրակացությունները, որոնք արտահայտում են ուսումնասիրության առանցքային դրույթներն ու հիմնական եզրակացությունները:

1. Իրականացնել ֆիզիկայի ուսուցման գործընթացը՝ համապատասխան նոր կրթական չափորոշիչներին և ծրագրին,
2. Ուսուցման շրջանակներում կիրառել ուսուցման ժամանակակից եղանակները, մեթոդները և միջոցները (հնարները),
3. Անհատական կամ տարբերակված մոտեցմամբ սովորողների մեջ արթնացնել սեր և հետաքրքրություն ֆիզիկայի նկատմամբ,
4. Սովորողների մեջ զարգացնել ինքնուրույն գործելու, նախաձեռնելու և ստեղծագործելու կարողություններ, հմտություններ ֆիզիկա առարկայի դասավանդման շրջանակներում:

Բոլոր ուսուցիչներին մտահոգում է այդ հարցը, թե ի՞նչպես անել, որ դասի յուրաքանչյուր րոպեն լիարժեք օգտագործվի: Յուրաքանչյուր ուսուցիչ, համապատասխանեցնելով դրանք իր առարկային և իր աշակերտներին, տալիս է այդ հարցերի լուծումը: Սակայն այդ ամենի մեջ անփոփոխ է մնում մոտիվացիան, շահագրգռվածությունը: Այս մոտեցումը ես համահունչ եմ համարում հումանիստական հոգեբանության հիմնադիր՝ Ա.Մալրուի տեսությանը, ըստ որի մարդու պահանջմունքների բավարարման արդյունքում դրսևորվում է առողջ վարքագիծ: Տեղափոխելով այս պահանջը դպրոց, պետք է զարգացնել սովորողների կրթական գործունեության շարժառիթները, դնել նպատակներ և իրականացնել դրանք:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Գրոմով Ա., Ռոդինա Ն., Ֆիզիկա 9, Անտարես 2020
2. Ն.Գ. Մովսիսյան, Ֆիզիկայի խնդիրների լուծման ժամանակ սովորողների մտածողության զարգացման մի քանի հիմնահարցերի մասին:
3. Է. Ղազարյան Դպրոցական ֆիզիկայի դասավանդման մեթոդիկայի ընտրովի հարցեր. Բնագետ 2003.
4. Ուսուցման արդյունավետ հնարներ, Երևան, 2020:
5. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=153802>
ՀՀ հանրակրթության մասին օրենք:
6. <https://escs.am/files/files/2020-07-15/cef0eb2e6c040db0cfde0da134e32084.pdf>
Հանրակրթական դպրոցի ֆիզիկա առարկայի չափորոշիչ և ծրագիր:
7. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/georgien/16023.pdf>